

האיסור החמורה של גניבת דעת - שיעור 453

I. מקור הענין

(א) **אסור לאדם לגנוב דעת הבריות ואפילו דעת הנכרי** (חולין ז"ד. והריטב"א שם ורמב"ם דעות 3 - ו ומכירה י"ח - ח וש"ע ח"מ רכ"ח - ו) ואפילו רק בדברים שאינן מביאין לו שום הפסד ולרוב הפוסקים הוא איסור מן התורה והוא בכלל הלאו של לא תגנובו (ויקרא י"ט - י"ח) אמנם דעת הסמ"ק (רס"ח) שגניבת דעת אסורה רק מדרבנן מ"מ דעת הפרישה (רכ"ח - ה) שבכל גנ"ד במקח וממכר עובר בלאו דלא תונו איש את עמיתו ולכן אף להסוברים שגנ"ד אסורה רק מדרבנן מ"מ עובר בלאו תונו מדאורייתא ועיין בשו"ע הרב (אונג'א וגניבת דעת י"ג) דאפילו גנ"ד של נכרי שלא יגיע לו הפסד להנכרי אסור מדברי סופרים ובהפסד אסור מן התורה (אונציקלופדיה תלמודית ו) משום לא תונו

(ב) **הא דשרי טעות עכו"ם** היינו דוקא בטעה מעצמו משא"כ גנ"ד שמטעה הנכרי דינו כגזל עכו"ם דאסור

(ג) **חמור גנ"ד מגונב ממון ונפשות** שהרי התירה התורה בעובדי כוכבים גונב נפשות וגונב ממון (טעות עכו"ם) אמנם גונב דעת אפילו של עכו"ם אסור (יראים קכ"ד) והגונב דעת הבריות כגונב דעת עליון (תוספתא ז"ק פ"ז)

(ד) **יעקב אבינו לא הסכים עם בניו במעשה דינה משום גנ"ד** וצ"ל שלמירמה ליקח את דינה הסכים כדי להצילה ורק להורגם לא הסכים דאולי ישוּבו אל ה' (חזון איש אמונה וצטחקן ד - ג)

(ה) **עיקר היסוד - בגניבת דעת יש ב' אופנים** (א) באופן שהוא גורם הפסד לאדם אחר כמרמה ועובר ג"כ על לא תונו (ב) שהוא גורם שחבירו יתן לו טובה או שיחשוב שהוא אוהבו אפילו אין לו שום הפסד ואבאר לקמן

II. **לקחת אוכל או פרחים הביתה משלחן סעודת חתונה - עיין בשו"ת שכט הלוי** (ד - רכ"ה שהצי"ח השו"ע סו"ס ק"ע) שאין להתיר אמנם באמריקה שזורקים לאשפה מה שנשאר מן הסעודה אין לאסור אבל מעיקר הדין במקום שמקפידין עליהם איסור גמור לקחת מהם ואבאר בענין ברית מילה

III. **בענין לברוח מן המס** עיין בכבא בתרא (ח) דאסור להטיל מס על תלמידים העוסקים בתורה (יו"ד רמ"ג - 3) שתלמידי חכמים פטורים מכל מיני מסים וגזרו בגזרת נח"ש על כל מי שיגבה מסים כל שהם תלמידי חכמים (שו"ת אבקת רוכל ב) וגם רויח שהשיג הת"ח ע"י משא ומתן והרויח מעסקיו פטור ממס (רא"ש סנהדרין כ"ז:) ועיין שם מעשה בבר חמא ואבאר וכן מנדריים (ס"ג:) דאמר רבא שרי ליה לצורבא מרבנן לומר עבדא דנורא אנא לפטור ממס ודוקא במס יש חילוק בין ת"ח לשאר אדם אבל גניבת דעת אסור אפילו לת"ח (פתחי תשובה קנ"ז - י"ח וספר משפטי הלוי א - דף כ"ד ושו"ת יחזקאל דעת ה - ס"ג)

IV. **מוסדות תורה שליקח מהממשלה יותר מכפי התנאים שקבעה - עיין באג"מ** (ח"מ 3 - כ"ט) דאין בזה שום הוראת היתר בעולם שהקב"ה שונא בתמיכת התורה ולומדיה ע"י גזל ויש איסורים של אמירת שקרים וגזל וגניבת דעת וחילול השם וכ"ש במלכות של חסד (ארצות הברית) שהביאנו ממדינות ביוראפ שארית גדולי התורה ונוסדו מקומות התורה הישנים וגם חדשים ואינו דומה למס שתלמידי חכמים פטורים דבנ"ד הוי גזל עכו"ם וגניבת דעת וחילול השם ועיין באג"מ (יו"ד 3 - ל"ט) בענין טבילת כלים דממשלה ואבאר

V. **גניבת הבחינות שנקרא רידזענס (regents) אסור לא רק מדינא דמלכותא אלא מדין התורה (אג"מ ח"מ 3 - ב) אף למחשבתו שירוויח עי"ז בלימוד התורה שגם בשביל לימוד התורה אסור לגנוב**

VI. המקבל עבודה על סמך תעודה שזיופה או תוספת שכר הוי גנ"ד (אג"מ קו"מ 3 - ל)

VII. רב שנותן השגחה בלי להשגיח על עצם הבישול הרי הוא מרמה את העולם ועובר על גנ"ד וכן וועד הכשרות שנותן הכשר על דבר שאין צריך הכשר הוי גנ"ד (אג"מ יו"ד ד - ה - ט)

VIII. רב שאינו בקי בכל ארבע שו"ע צריך לענות רק על הענינים שהוא בקי בהם ואם לאו הוי גנ"ד וכן משמע מהשע"ת דרבינו יונה (שער ג')

IX. מנהל חשבונות (accountant) עורכי דין ורופאים וכיוצא בהם שמשלחין אנשים לחבריהם משום kickbacks ולא משום שהם יותר טובים נכשלים בעון של גנ"ד ואפשר גם בגזל

X. גניבת דעת בשידוכין - עיין בקהילות יעקב (יצמות מ"ד) שהביא ראה שיש מומים שאין חובה לגלותם דקי"ל דעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הוולד כשר ורב יהודה היה מייעץ לו לך במקום שלא יכירוך ושא בת ישראל ומוכח דלא חשש לגניבת דעת (יצמות מ"ה) מ"מ יש אומרים שבעניני יוחסין שאני שרגילין לחקור ואם לא חקר הוי כמוותרים משא"כ בשאר ענינים וע"ע באג"מ (ד - קי"ח) דבעלת תשובה אסור לכתחלה לגלות שהיא בעולה אבל צריך לגלות קודם השידוך ובאג"מ (א"ש"ע ג - כ"ז) בענין נערה שאין לה וסת שאין צריך לגלות כלל ולכן יש לשאול שאלת חכם בכל מקרה מתי יש לגלות

XI. חתן עני מסתבר שיכול לומר שאוסיף עבור הכנסת כלה הגם שלצד הכלה לא חסר (ספר רעך כמוך דף 191 בשם הגרשז"א) ועוד כתב בשם החת"ס שהתיר לשנות ממצעות הכנסת כלה לתמיכת תלמיד חכם שיש לו דין כלה אך לכתחלה לשקר לתורמים אין להתיר

XII. גניבת דעת לצורך מצוה

(א) **נכרי שנדב צדקה למצוה מסויימת** אסור לתת את כספו למצוה אחרת (רמ"א יו"ד רנ"ז - ז' וש"ך ג' וספר רעך כמוך דף 186)

(ב) **מותר לאנות רשע בדברים** דשמא ע"י זה ישוב בתשובה וכן מי שהולך בדרך לא טוב (ג) **אונאת אשתו צריך ליזהר** דלעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו שאין ברכה מצויה כתוך ביתו של אדם אלא בשביל כבוד אשתו

(ד) **מותר לגנוב דעת שונאו** כדי לפייסו ולהסיר שנאתו עיין בשו"ת שלמת חיים (תפ"ה) דאם צריך לומר שקר גמור עבור זאת הוא רק היתר ולא מצוה אבל אם אינו שקר אלא גניבת דעת הדבר הוא מצוה מפני דרכי שלום (שם דף 150)

(ה) **המראה חיבה יתירה לחבירו** וכוונתו שיחזיק לו טוב הוי גנ"ד אבל אם אינו יתירה ואינו מתכוין לשום תועלת והוי רק משום דרכי שלום מותר

XIII. מוכר האומר לקונה שכמה אנשים רוצים לקנות ביתי במחיר היותר גדול ודחיתי אותם ואין זה אמת הוי גנ"ד (שם דף 164)

XIV. לא אוכל לעשות לך הנחת המחיר כיון שאני מרוויח רק שני אחוזים אם אין זה האמת הוי גנ"ד של הקונה

XV. עובד במפעל ואברך המתקבל לכולל ובנו לגן ילדים וכוונתם לעזוב תוך זמן קצר חייב להודיע זאת (שם דף 167)

XVI. מעשה במר זוטרא (חולין ז"ד) לא הוי גנ"ד דמטעה את עצמו ואבאר

גַּם לְשׁוֹן שְׂמֵחַ אֲבִי אֲרִי ל' אֲלֵיכֶם לְפָנַי בְּרַי יִסְקָה אֲרִיב' ע"ה אֲלֵי אֲרִיב' רַחֵם בְּרַי לְרִשׁוֹן חַנּוּךְ הַסֵּנִיךְ הַכֶּפֶן ע"ה